

EXAMENSARBETE

Hösten 2007

Lärarytbildningen

Elevers syn på hur lärare kan förebygga och åtgärda mobbning i skolan

Författare

Marie Arnehov

Linda Immelgård

Handledare

Anita Håkansson

Elevers syn på hur lärare kan förebygga och åtgärda mobbning i skolan

Abstract

Denna uppsats behandlar hur lärare kan förebygga och åtgärda mobbning i skolan. Syftet med uppsatsen är att ur ett elevperspektiv vidareutveckla våra kunskaper i vad elever anser att lärare kan göra för att förebygga och åtgärda mobbning. För att uppnå detta görs en beskrivning utifrån litteraturen kring mobbningens innebörd, dess orsaker, samt en skildring av demokrati och elevinflytande i klassrummet med samtal som ett verktyg. Vidare ges förslag på hur mobbning kan åtgärdas samt förebyggas i skolorna.

Undersökningen genomfördes med kvalitativa intervjuer som metod. Dessa intervjuer är gjorda med elever i en sjätteklass. Undersökningens resultat påvisar att eleverna önskar en delaktighet i ett förebyggande och åtgärdande arbete mot mobbning i skolan, men att detta sällan försiggår i deras klass. Resultatet framställer även att eleverna ser det som betydelsefullt att läraren kontinuerligt, rättvist och bestämt agerar gentemot mobbning i skolorna. Elevernas förslag på åtgärder innefattar att läraren bemöter eleverna både i helklass samt enskilt då mobbning uppstår. Vikt läggs vid rastvaktssystem och kamratstödjare som åtgärder samt förebyggande arbete mot mobbning på skolorna. Detta då eleverna hävdar att dessa är en bidragande faktor till varför de har lite mobbning på sin skola.

Ämnesord: Mobbning, åtgärder, förebyggande, lärare, elevperspektiv, elevinflytande, demokrati, samtal.

Innehållsförteckning

Förord	5
1 Inledning med bakgrund och syfte	6
2 Forskningsbakgrund	8
2.1 Definition på mobbning	8
2.2 Mobbningens orsaker	9
2.3 Hur mobbning kan förebyggas	11
2.4 Åtgärder mot mobbning	13
2.4.1 Åtgärder på skolnivå	13
2.4.2 Åtgärder på klassnivå	16
2.5 Samtal som ett verktyg för elevinflytande och demokrati i skolan	17
3 Problemställning	19
.....	20
4 Metod	20
4.1 Kvalitativ intervju	20
4.2 Genomförande av undersökningen	20
4.3 Urval	22
4.4 Analys och bearbetning	22
5 Resultat av undersökningen	23
5.1 Rastvakter och kamratstödjare	23
5.2 Engagera eleverna i arbetet mot mobbning	24
5.3 Elevernas syn på lärarens roll i ett förebyggande syfte	24
5.4 Lärarens roll då mobbning uppstått	26
5.5 Elevernas förtroende för läraren	27
5.6 Sammanfattning av resultat	28
6 Diskussion	29

6.1 Rastvakter och kamratstödjare som åtgärder	29
6.2 Engagera eleverna i arbetet mot mobbning	30
6.3 Elevernas syn på lärarens roll i ett förebyggande syfte	31
6.4 Lärarens roll då mobbning uppstått	32
6.5 Elevernas förtroende för läraren.....	34
6.6 Metoddiskussion	35
7 Sammanfattning	36
Referenslista	37
World wide web	39
Bilaga 1	40
Intervjufrågor	40

Förord

Vi vill tacka lärare på skolan som gav oss tillstånd till våra intervjuer. Vi vill naturligtvis även tacka våra intervju elever som hjälpsamt ställde upp. Vidare tackar vi vår handledare Anita Håkansson för en professionalitet och en otroligt bra respons som lyft vår uppsats. Vi tackar studiekamrater för ett bra stöd samt respons under arbetets gång. Sist men inte minst vill vi tacka våra familjer som har funnits där och ställt upp för oss under denna tid.

1 Inledning med bakgrund och syfte

Vi är två lärarstudenter från Högskolan Kristianstad som genom vår verksamhetsförlagda utbildning kommit i kontakt med elever som blivit utsatta för mobbning. Vi har båda läst mobbning och konflikthantering som en specialisering. Utifrån detta samt ett personligt intresse har vi valt att skriva om elevers syn på hur lärare kan förebygga och åtgärda mobbning i skolan.

Vi ser mobbning som ett stort problem där konsekvenserna är många. En elev som är eller har blivit mobbad får ofta en dålig självkänsla och en otrygghet då den möter sin omvärld. Följderna av detta kan vara att eleverna inte får lika goda förutsättningar att klara sig i sitt framtida liv, då ett gott självförtroende nästintill krävs för att passa in i omgivningen. Personer som har blivit mobbade kan möjligen uppfatta sin omgivning som fientlig då de ofta misstolkar olika situationer på grund av att känslan av att vara mobbad finns kvar. Mobbningens konsekvenser kan bli en ond cirkel som följer individen livet igenom, där personen ger efter för andras åsikter på grund av att de inte vågar hävda sin egen mening. Om man som lärare har målet att nå sina elever på bästa sätt bör man först fokusera på att motverka mobbningen. En elev som är berörd av mobbning tror inte vi att man kan nå fullhjärtat i undervisningen då dennes tankar trots allt kretsar kring rädslan för när nästa mobbningssituation ska äga rum.

Mobbning påverkar även klassens sammanhållning och gemenskap. Utan sammanhållning och gemenskap kan det vara svårt att känna en trygghet, vilket vi anser vara nödvändigt att ha för att kunna ge eleverna en god undervisning.

Det är redan känt att lärare spelar en stor roll när det gäller att förebygga och åtgärda mobbning i skolan. Mobbning i olika former är något som alltid har förekommit. Olweus (1991) skriver att samhället trots detta inte har utvecklat ett intresse angående mobbningens problematik förrän på 1970-talet och innan dess har få forskningar gjorts. I Läroplanen för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet (1994) står att ”Ingen skall i skolan utsättas för mobbning. Tendenser till trakasserier skall aktivt bekämpas” (Lpo 1994:3). I Olweus forskning kring var mobbningen äger rum hävdar han bestämt att det är på skolan

som den största delen av mobbningen förekommer. Upp till 50-75 procent av mobbningen sker någonstans inom skolans område, mestadels på undanskymda platser. Då lärarna inte bekämpar detta, händer det även att mobbning sker inne i klassrummet. Lärarna och ledningen på skolan har således ett speciellt stort ansvar när det gäller att förebygga samt åtgärda mobbningen (Olweus, 1999). Barnombudsmannen (2002) belyser i förslag till åtgärder att:

”Skollagen ska föreskriva att alla som arbetar inom skolan, förutom att motverka, även aktivt ska förebygga alla former av kränkande beteende”.

(Barnombudsmannen, 2002,opag.)

Kränkningar har uppmärksamats i skolans värld de senaste 15-20 åren vilket har synliggjorts i skollagsstiftningen. En ny bestämmelse infördes i skollagen 1990 ”Skolan ska utformas i överrensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och att var och en som verkar inom skolan ska främja aktningen för varje människas egenvärde” (Rimsten, 2006:6). Detta tolkar vi som att skolan ska genomsyras av ett demokratiskt förhållningssätt där elevernas inflytande är av stor vikt då skolan ska motverka mobbning. Mobbning är en form av kränkning och 2006 infördes en ny lag som motverkar kränkande behandling eleverna emellan. Det läggs stor vikt vid att lärare har kunskaper om hur de kan åtgärda samt förebygga mobbning, genom denna kunskap anser vi det lättare att upptäcka den. ”För att uppnå målet med en skola där inget barn känner rädsla för att bli trakasserad krävs ett medvetet arbete för att förebygga, upptäcka och åtgärda mobbning. I skolor med ett bra socialt klimat, där elever och föräldrar görs delaktiga och där värdegrundsfrågor prioriteras, minskar förekomsten av kränkningar”(Rädsla barnen, 2007:opag).

Syftet med denna undersökning är att ur ett elevperspektiv få en insikt i vad lärare kan göra för att förebygga och åtgärda mobbning. Eleverna har stor betydelse då det gäller att motverka mobbning. Det är trots allt de som är de berörda och utan deras engagemang är det näst intill omöjligt att reducera mobbning. Genom vår utbildning har vi fått många olika metoder och teorier angående hur man förebygger och förhindrar mobbing. Nyttan vi ser av detta arbete är att vi genom eleverna kan få förankrat vilka metoder de tycker är bäst att använda sig av som lärare. Då anser vi att vi utgår ifrån eleverna och får förhoppningsvis också ett bättre resultat utifrån detta.

2 Forskningsbakgrund

I följande avsnitt kommer vi att behandla den litteratur vi läst. Inledningsvis belyses vad mobbning är och hur den uppstår. Detta följs av en beskrivning om hur man kan förebygga mobbning och därefter ett avsnitt som behandlar olika åtgärder till mobbning i skolan. Vi avslutar vår forskningsbakgrund med ett avsnitt där samtal som ett verktyg för elevinflytande och demokrati i skolan skildras.

2.1 Definition på mobbning

Olweus (1999) belyser vikten av att lärare bör vara medvetna om mobbningens uppkomst samt vad mobbning innebär då de ska arbeta förebyggande och åtgärda mobbningen. Olweus (1991) definition av mobbning är:

En person är mobbad när han eller hon, upprepade gånger och under en viss tid, blir utsatt för negativa handlingar från en eller flera personer (Olweus, 1991:4)

Olweus (a.a) definierar ordet mobbning när endast en person blir mobbad. Detta till skillnad från Höistad (2005) som hävdar att mobbning kan riktas mot flera personer.

När en eller flera personer upprepade gånger, under en längre tid, utsätter en eller flera individer för medvetna, aktiva destruktiva handlingar och/eller uteslutning (Höistad, 2005:73).

Till skillnad från Olweus (1991) som menar att mobbaren kan vara en person, anser professor Anatol Pikas att det måste vara minst två mobbare för att det ska vara mobbning. Han anser att mobbning är: "... upprepade negativa aktiviteter (fysiska och psykiska angrepp och/eller uteslutningar ur gemenskapen) som riktas mot en enskild individ av två eller flera individer som står i interaktion med varandra..." (Pikas, 1975:16). Björk (1999) hävdar likt Olweus (1991) att mobbning riktas mot en person. Hon jämför detta med en konflikt vilket oftast omfattar flera deltagare på varje sida. Vidare hävdar hon att mobbning inte är detsamma som konflikt, men att konflikten kan resultera i mobbning om ingen åtgärd utträttas. Däremot har

mobbing och konflikt tystnaden gemensamt vilket är en av orsakerna till att ingen förändring sker. Sharp och Smith (1996) skriver att mobbing är något som pågår under en längre tid och att "Mobbing är en form av aggressivt beteende som oftast är avsiktligt och som psykiskt och fysiskt skadar någon" (a.a, 1996:12). Olweus (1999) talar om två olika typer av mobbing, direkt mobbing och indirekt mobbing. Direkt mobbing uttrycks genom fysiska angrepp såsom slag, sparkar, skällsord, hot samt olika former av kränkande och förödmjukande behandling. Indirekt mobbing är den typ som är svårast att upptäcka då han beskriver att den tar sig till uttryck genom exempelvis viskningar, eller att någon retas vid upprepade tillfällen. Den kan leda till ett utanförskap genom att personen i fråga blir utesluten från gruppen. Konsekvenserna för den mobbade blir att han eller hon känner ett stort obehag och visar tydliga tecken på detta. Trots detta fortgår trakasserier.

2.2 Mobbingens orsaker

Höistad (2005) belyser vikten av att lärare ska undersöka de bakomliggande orsakerna till varför mobbing uppstår. Först då kan lärarna på bästa sätt finna en lämplig lösning. "Mobbing kan framförallt associeras till några begrepp: makt, rädsla, gruppträck, avundsjuka och, inte minst, projektioner." (Höistad, 2005:58). Ett vanligt kännetecken hos en mobbare är ett maktbegär som ofta har en koppling till aggressivitet. Sharp och Smith (1996) anser även de att: "Bakom merparten av all mobbing ligger maktnissbruk och en önskan att dominera och trakassera någon annan." (Sharp & Smith, 1996:12). Gruppens betydelse är stor på grund av rädslan, vilket leder till att medlemmarna i mobbningsgruppen ofta agerar mot sin vilja. En del av rädslan som finns hos både mobbaren och medlöparna handlar om att själva bli mobboffer. Medlöparnas uppmuntran till mobbaren är av stor betydelse för mobbingens existens. Då ingen i gruppen agerar mot mobbningen uppfattar mobbaren sina handlingar som tillåtna. Avundsjuka kan också vara en orsak till mobbing enligt Höistad (2005). Avundsjukan grundar sig ofta i att man inte unnar någon annan det man inte själv kan få, eller det man inte själv kan prestera. Det sistnämnda kan ses som en form av projektioner då mobbarens ilska överförs till mobboffret.

Björk (1999) genomförde ett mobbningsprojekt i skolan under åren 1986-89 där hon ville fokusera på hur mobbing utformas, hur den växer fram och hålls vid liv mellan elever. De tre huvudfrågorna i projektarbetet var:

- Vad är mobbning?
- Hur kan man förstå den situation som gör att mobbning växer fram?
- Vad är det som gör att mobbning lever kvar, och ser ut att fylla en funktion?(Björk 1999:18)

En sammanfattning av vad som framgick av projektarbetet kan göras med följande teori:

”Mobbning kan drabba vem som helst, när som helst och var som helst. Men bara mot en viss bakgrund. Mobbning är en relationsegenskap. Mobbning har alltid funnits, kommer kanske alltid att finnas. Men mobbning faller inte ner från himlen. Mobbning är inte förutbestämt. Mobbning är en fråga om makt” (Björk, 1999:18).

Projektet visade att mobbning är ett effektivt redskap som används som ett bevis på tillhörighet. Björk (a.a.) menar att mobbning ofta används i syfte att stöta bort någon ur gruppen och att det är en naturlig följd i ett förlopp där en viss gemenskap ska bildas. Vilka som ska ingå i denna gemenskap är inte bestämt på förväg utan är ett spel där vi mer eller mindre självmant medverkar. Att skapa tillhörighet är en viktig uppgift skolan har vilket efter detta projekt sågs viktigare än vad man tidigare trott.

Sharp och Smith (1996) skriver om varför mobbningen uppstår och anser att bakomliggande orsaker till detta är behov av att ha makt och härska över andra, nedvärdera och utsätta andra för obehag. Olweus (1999) skriver att elever som kränker andra ofta visar ett aggressivt beteendemönster under sin tidiga uppväxt. Det finns fyra huvudsakliga faktorer till varför elever utvecklar ett aggressivt reaktionsmönster. Det första är omgivningens påverkan och främst av allt föräldrarnas eller omsorgspersonens beteende gentemot barnet. Därefter deras förmåga till gränssättning i hemmet eller som Olweus uttrycker det ”*för litet kärlek och omsorg och för mycket ”frihet” under uppväxten*”(Olweus 1999:52). En tredje faktor som ökar barnets ilska är fysisk bestraffning, stryk. Detta kallas maktorienterade uppfostringsmetoder och leder i sin tur till att barnet blir våldsamt. Den fjärde och sista faktorn är barnets temperament som påverkas då barnet utvecklar ett aggressivt reaktionsmönster.

2.3 Hur mobbning kan förebyggas

Tidigare beskrevs de fyra faktorerna till varför elever utvecklar ett aggressivt reaktionsmönster och utifrån dessa skriver Olweus (1999);

Mycket kärlek och engagemang från uppfostrarens sida, klara gränser för tillåtet respektive icke tillåtet beteende, samt användning av icke fysiska uppfostringsmetoder, skapar icke aggressiva, harmoniska och självständiga barn (Olweus 1999:53).

Liknande tankar framkom i en kampanj som Barnombudsmannen genomförde 1995 mot mobbning. Frågan ”Vad tycker du man ska göra mot mobbning?” ställdes till 6000 trettonåringar. Huvudbudskapet i elevernas svar var att alla i skolan, personal såväl som elever, samt alla föräldrar har en skyldighet att handla i arbetet mot mobbning och all mobbning bör polisanmälas. Vidare tyckte många av de intervjuade eleverna att det inte enbart skulle ges stöd åt mobboffren utan även till mobbarna. Eleverna föreslog stöd i form av ”... trygghet, någon som älskar dem, någon som berättar att de har gjort fel.”(Barnombudsmannen, 2007: opag).

Rimsten (2006) menar att det förebyggande arbetet i skolorna är det centrala då det gäller att reducera förekomsten av mobbning. För att lyckas med detta menar han att det krävs attitydförändringar och en ökad kunskap hos elever och lärare angående mobbningens förekomst. Vidare menar Rimsten (2006) att lärarnas kunskaper om hur man åtgärdar mobbningen måste förbättras. Skolverkets lägesbedömning 2004 har påvisat att ett förebyggande arbete mot mobbning där man arbetat med värdegrundsfrågorna har resulterat i en reduktion av mobbningen. Värdegrundsfrågorna har bland annat som syfte att stärka elevernas självförtroende och därigenom motverka mobbningen (Skolverket, 2004). Människans självbild formas i förhållande till omvärlden. ”*Självkänedom* är nyckeln till människans fördjupande personlighet och socialiserande gruppfunktion” (Maltèn, 1998:23). Maltèn menar att personer med gott självförtroende är stabila och starkare i bemötandet med sin omgivning.

Vidare menar Maltèn (1998) att genom samtal i grupp eller enskilt kan elevernas självkänedom öka. Auno och Brandelius-Johansson (2002) anser även de att det är av stor vikt att stärka elevernas självförtroende då man arbetar förebyggande mot mobbningen. De är övertygade om att en människa med stark självkänsla inte har ett behov av att kränka en annan människa. Detta övas genom rollspel där eleverna får en möjlighet att sätta sig in i olika situationer där mobbning utspelas.

Sharp och Smith (1996) besvarar frågan varför vi bör förebygga mobbningen på följande sätt. Att skolan tillåter mobbning innebär att eleverna lär sig att detta är en metod som är accepterad och normal att använda sig av då man vill få sin vilja igenom. Detta strider mot läroplanens riktlinjer som säger att eleverna ska socialiseras till att ha ett demokratiskt förhållningssätt och skolan skall vara en plats där de lär sig att visa hänsyn till sin omgivning (Lpo94).

En strategi och ett åtgärdsprogram att använda sig av då man vill skapa ett demokratiskt förhållningssätt hos eleverna är att använda sig av ett anti-mobbningsprogram. En form av antimobbningsskampanj som gjorts publiceras i en forskningsrapport där de lyckades reducera mobbningen med 20 procent (Beale, 2006). Arbetet genomfördes med hjälp av rollspel där eleverna fick agera i vanligt förekommande mobbningsituationer. Därefter pratade lärarna om nolltolerans av mobbning och uppmanade eleverna att motverka mobbningen. Lärarna upplevde att eleverna efter detta program agerade och rapporterade oftare om de såg eller hörde någon form av mobbning. De fick genom detta program lära sig att arbeta tillsammans, vara lyhörda inför andras behov, dela med sig av egna behov och åsikter samt känna en tillit inför varandra (Beale, 2006). När ett anti-mobbning program tillämpas medför det även en attitydförändring hos de inblandade på skolan. Lärarna blir mer tillgängliga och observanta under rasterna och i klassrummet. Genom denna strategi känner eleverna en större tillit till lärare då det gäller att våga anförtro sig. Detta kan gälla om de själva blivit utsatta för mobbning eller sett om någon kamrat blivit mobbad (Sharp & Smith 1996). Olweus (1991) beskriver en annan användbar metod vilken innebär högläsning ur litteratur som behandlar mobbning av olika slag. På detta sätt får eleverna en chans att leva sig in i mobbarens och mobboffrets situation och öka sin empati. Olweus påpekar däremot att det är viktigt att läraren

väljer material som inte gör att eleverna får felaktiga föreställningar om mobbare eller de som blir mobbade (Olweus 1994).

2.4 Åtgärder mot mobbning

Höistad (2005) menar, att en nödvändighet för att kunna åtgärda mobbning är att upplysa eleven om att det han eller hon gör är fel. Detta uppnås genom att medvetandegöra mobbaren om bakomliggande orsaker till hans eller hennes agerande, först då kan en förändring ske. Vidare beskriver Höistad (a.a) en åtgärd mot den problematik som grupstrycket skapar. Han menar att en splittring av gruppen är ett måste för att mobbningen ska upphöra. Enskilda samtal har ofta en större inverkan på den enskilde eleven jämfört med när läraren talar till en hel grupp (Höistad, 2005). I skolor som använt sig av Olweus åtgärdsprogram har mobbningsproblemen kunnat reduceras med 50-70 procent (Olweus, 1999). I Olweus åtgärdsprogram föreslår han åtgärder på olika nivåer.

2.4.1 Åtgärder på skolnivå

Som tidigare nämnts i inledningen av arbetet, är det främst i skolan den mesta mobbningen sker och Olweus (1999) menar därför att rastvaktssystemet är en av de viktigaste åtgärderna i hans program. Däremot räcker det inte att bara ha en mängd vuxna ute på rasterna om de inte är beredda på att rycka in. Vid minsta lilla misstanke om mobbning är det viktigt att agera och inte godta en förklaring som att det var bara på skoj, det är bättre att ingripa en gång för mycket än en gång för lite (Olweus 1999). Ytterligare en metod att använda sig av på skolnivå är att synliggöra osynliga elever. Om detta skriver Auno och Brandelius-Johansson (2002), vilka menar att mobbning oftast utspelar sig på undanskymda platser. De anser att det är viktigt att som lärare stanna upp och prata med eleverna på raster och i korridoren. Genom detta minimeras risken för en konflikt (a.a.).

Skolor som väljer att arbeta med åtgärdsprogram måste inse att elevernas inflytande är viktigt då man vill uppnå en förändring av mobbningsproblematiken. Sharp och Smith (1996) anser att eleverna måste engageras i arbetet mot mobbning när de anser att mobbningen är en del av elevkulturen. I likhet med detta tar Lpo94 upp att skolan ska sträva mot att göra varje elev delaktig genom att ge dem ett större ansvar för det egna arbetet och för den sociala, kulturella

och fysiska skolmiljön. Detta främjar elevernas intresse att vilja påverka sin egen skolsituation. Zackari och Modigh (2000) skriver att ”Dessvärre är elevers rättsliga status svag...”(s. 84), det blir få konsekvenser då läraren inte låter eleverna påverka sin skolsituation när det gäller mobbning. Eleverna befinner sig i en beroenderelation till läraren då de har en skolplikt i grundskolan och tvingas gå till skolan trots att de inte känner sig trygga. Därmed menar författarna att det är av stor vikt att läraren följer de mål och riktlinjer som ställs gällande demokratiska värden och demokrati (Zackari & Modigh, 2000).

Rimsten (2006) refererar till Skolverkets (2004) rekommendationer angående ordningsregler, vilka skall vara sammansatta av lärare, elever och föräldrar tillsammans och de ska respekteras av alla. Här krävs det att ledningen på skolan har klara direktiv till läraren angående vilka åtgärder som ska sättas in då ordningsreglerna bryts. Att göra alla delaktiga i arbetet när det gäller att förebygga och åtgärda mobbning ger en känsla av samhörighet då alla ska sträva efter samma mål. I likabehandlingsplanerna anses det därför vara viktigt att göra både föräldrar och elever delaktiga (Rimsten, 2006). Likabehandlingsplanens huvudsyfte är att ”... främja barns och elevers rättigheter oavsett kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, sexuell läggning eller funktionshinder och att förebygga och förhindra trakasserier och annan kränkande behandling.” (Skolverket, 2004:opag).

En åtgärd Höistad (2005) anser att skolorna bör använda sig av är mobbningsteam. Detta team utgörs av en grupp sammanställd av personalen på skolan och det är viktigt att teamet har företrädare från de olika personalkategorierna. Syftet med detta är att skapa en helhetssyn på elevernas välmående. Vaktmästare och fritidspersonal har i många fall bättre kontakt med eleverna jämfört med lärarna. De som ingår i mobbningsteamet måste våga handla och agera mot all sorts kränkande beteende. För att nå framgång är det viktigt att teamet har vunnit elevernas respekt och tillit. Personalen ska inneha goda kunskaper kring mobbning och hur man agerar då den uppstår. Som hjälpmedel kan skolorna använda sig av en är kontakttelefon och en brevlåda som är diskret placerad (Höistad, 2005). Eleverna kan kommunicera med hjälp av dessa och ge information om mobbning som de är inblandade i eller bara har observerat. Dessa kan fungera som ett stöd både för föräldrar och för elever. ”Att bara få prata en stund med en vuxen som har tid att lyssna, är något som många barn alltför sällan får uppleva” (Höistad, 2005:118). Även här fyller samtalen sin funktion. Brevlådan är även ett

bra alternativ för mobbade elever vågar ta steget och erkänna sin skuld. Höistad tror att många elever finner det lättare att vända sig till en telefon eller en brevlåda istället för att vända sig direkt till läraren eller föräldrarna (Höistad, 2005).

Eriksson, Lindberg, Flygare och Daneback (2002) diskuterar också på vilket sätt mobbning kan reduceras i skolan. Författarna skriver, att det finns vetenskapliga bevis för att vissa åtgärder faktiskt minskar mobbning på skolor. För att mobbningen ska minska krävs att skolan har en tydlig policy mot mobbning där alla som arbetar på skolan tillsammans ska ha kommit fram till hur man ska handla i mobbningsituationer. Här är det av stor vikt att lärarna har goda kunskaper om hur eleverna upplever mobbningen. Detta kan läraren erhålla genom en form av skriftlig undersökning som eleverna får fylla i. Lärarna är på många sätt viktiga när det gäller att reducera mobbning på skolorna. Lärarna måste vara lyhörda för elevernas behov och måste alltid finnas tillgängliga för eleverna i olika mobbningsituationer. Oavsett var på skolan mobbningen sker måste läraren ta en klar ställning mot all sort av kränkande behandling (Eriksson, Lindberg, Flygare & Daneback 2002) . I Skolverkets allmänna råd läggs stor vikt vid fördelningen av ansvar och rutiner när det gäller arbetet kring att åtgärda mobbning. Som lärare ska man gå till källan till vad som hänt i de enskilda fallen och i denna utredning vänder sig läraren både till den mobbade och till den eller de som har utövat mobbningen. Samtalen och utredningarna ska skrivas ner och en uppföljning och reflektion av incidenterna ska göras (Rimsten 2006). Detta är ett vanligt tillvägagångssätt att använda sig av då lärare tar itu med mobbningsproblematiken. För att uppnå ett lyckat resultat bör läraren först bygga upp en tillit hos eleverna och förbereda dem för ett kommande möte. Syftet med detta är att mötet förhoppningsvis sker i en positiv anda (Edling 1995).

En åtgärd Höistad (2005) nämner är att använda skolans elever som kamratstödjare. Han menar att eleverna mestadels ser den dolda mobbningen som försiggår på rasterna och bakom lärarens rygg. Det är därmed relevant att göra eleverna delaktiga då skolan ska åtgärda mobbningen. Kamratstödjarna har som uppgift att vara observanta och fungera som ett stöd för de utsatta eller mobbade eleverna. Kamratstödjarna ska enbart agera mot mobbningen av egen vilja men har en skyldighet att rapportera mobbningsincidenterna till läraren. Vidare har kamratstödjarna en tystnadsplikt då de inte får vidarebefordra någon information till någon annan än kamratstödjargruppen samt till läraren. Kamratstödjargruppen består av två elever

från varje klass, som bör vara verksamma i mer än ett år för att bli kända som kamratstödjare bland eleverna. På en skola med årskurserna 1 – 6 anser Höistad (a.a) det lämpligt att ha elever från femte årskurs. Eleverna har ett år kvar på skolan, de har status och ses ofta som förebilder på grund av sin ålder. Fördelarna är många med att använda sig av kamratstödjare på skolorna. Kamratstödjarna bidrar till att skolorna får en starkare vi-känsla samt en ökad empati emellan eleverna. Detta genom att kamratstödjarnas uppgifter även innefattar att ta sig an de elever som ofta är utanför och som ingen annan bryr sig om (Höistad, 2005). De elever som får ansvaret att bli kamratstödjare växer ofta som individer då de stärks av att få skolans tilltro.

2.4.2 Åtgärder på klassnivå

Att använda sig av åtgärder på klassnivå för att få en fungerande klass och ett gott arbetsklimat är något som Olweus (1991) anser vara en viktig hjälp i arbetet med mobbning. Som förslag på vad man kan göra på klassnivå är att ha någon form av klassråd. I dessa sammanhang är det viktigt att läraren tillsammans med eleverna kommer fram till gemensamma regler gällande mobbning. Han menar vidare att skolan sedan tidigare säkert tagit fram gemensamma trivselregler för hela skolan och att det därför i dessa klassrådssammanhang ska inriktas på mobbning. Det är viktigt att få eleverna engagerade i diskussioner kring mobbning. På så sätt känner de sig mer delaktiga och ta ett större ansvar när det gäller att följa de regler som finns och som de gemensamt har bestämt. Han ger förslag på tre regler som kan vara bra att utgå ifrån:

1 Vi ska inte mobba andra.

2 Vi ska försöka hjälpa elever som blir mobbade.

3 Vi ska vara tillsammans också med elever som lätt blir ensamma.

(Olweus, 1991:62).

På klassnivå ger Isacsson (1997) en del förslag som läraren kan genomföra i klassen. Innan detta genomförs lägger hon stor vikt vid att ha ett gemensamt förhållningssätt samt agerande mot mobbning på skolorna. Läraren bör inte tillåta någon form av kränkande kommentarer mellan eleverna i klassrummet. Vidare ser hon det som lärarens uppgift att upplysa eleverna om mobbningens innebörd, informationen ska då formuleras med tanke på elevernas ålder. En

annan enkel åtgärd är att inte låta eleverna stå för indelningen i lag på idrotten med mera. Läraren kan lösa detta genom att låta eleverna dra lott. Isacson (1997) ser även samtalandet och skrivandet i klassrummet som viktigt. Hon menar att eleverna därigenom får en chans att reflektera och bearbeta sina upplevelser av dagen. Skrivandet genomförs i form av dagboksskrivande och samtalen sker utifrån olika teman som anses lämpliga för klassens behov. Klassen kan med deras nyvunna kunskaper sammanställa ett gemensamt kontrakt mot mobbning. Även olika slags roliga aktiviteter stärker klassens vi-känsla och lämpar sig som en förebyggande åtgärd mot mobbningen (Isacson, 1997).

Lärare ska uppmuntra elever till att starta diskussioner kring mobbning dels i förebyggande syfte samt i syfte till att åtgärda mobbning. Flertalet av eleverna är negativt inställda till mobbning, detta bör lärarna ta till vara på genom att till exempel föra samtal om hur man på ett bra sätt bemöter mobbning. (Eriksson, Lindberg, Flygare & Daneback, 2002). I Lpo94 står att "Skolan skall vara öppen för skilda uppfattningar och uppmuntra att de förs fram. Den ska framhålla betydelsen av personligt ställningstagande och ge möjligheter till sådana."(Lpo 1994:4).

2.5 Samtal som ett verktyg för elevinflytande och demokrati i skolan

På Skolverkets hemsida står att både skollagstiftningen och arbetsmiljölöslagstiftningen förespråkar elevernas rätt till inflytande. I skollagen och i läroplanerna läggs det vikt vid att eleverna ska ha ett ansvar och inflytande i skolan. Detta gäller både undervisningens upplägg och innehåll, förhållandena i skolan och arbetsmiljön i stort. Det är av vikt för eleverna att se att deras inflytande är av betydelse och leder till utveckling i frågor som rör deras skolgång. Detta kan till exempel gälla hur antimobbningsarbetet ska ske på skolan utifrån skolans värdegrund (Skolverket, 2004).

Att samtala är ett grundläggande verktyg som krävs då demokrati ska införas i klassen. Dessa samtal handlar inte enbart om en envägskommunikation där en person pratar och blir sedd utan det kräver att man är en god mottagare av andras synpunkter och åsikter (Zackari & Modigh, 2000). Kompissamtal är ett utarbetat system som Edling (1995) ger förslag på att skolorna kan använda sig av då de vill införa samtalet som en del i undervisningen. Dessa

samtal genomförs en gång i veckan då eleverna samlas i en ring, under ledning av en eller två lärare. Kompissamtalen går ut på att eleverna får öva sig i att bearbeta och bemöta konflikter, fungera gemensamt i klassen, vara en god mottagare i samtal samt våga synas och stå för sina åsikter. Dessa sociala färdigheter anser författaren vara nödvändiga då eleverna förbereds inför vuxenlivet (Edling 1995). Genom att använda sig av kompissamtal ger läraren eleverna inflytande. De ses som en resurs då deras tankar och idéer är en tillgång vid olika konfliktlösningar. Kompissamtal bildar en samhörighet i klassen vilket sällan uppnås då läraren enbart vänder sig till mobbarna och mobboffren. Zackari och Modigh (2000) skriver att undervisningen är en viktig del då demokrati ska införas i klassrummet. Klassrummet ska vara flerstämmigt där diskussioner och elevernas inflytande är i fokus. Det handlar om att se eleverna som kunskapsinnehavare och en resurs när det gäller att utveckla demokrati och demokratiska värden (a.a).

En metod att använda sig av där eleverna har ett stort inflytande är forumspel. Elevernas inlevelse tränas kring aktuella problem för klassen. Ett drama utspelar sig och innehållet baseras på situationer där eleverna lätt känner igen sig, detta tar cirka 5-10 minuter. Eleverna görs delaktiga genom att agera skådespelare och fungera som aktiv publik. Under spelets gång får eleverna bryta och ersätta den utsatte, en ny lösning spelas upp utifrån elevernas tankar. Forumspel är ett redskap för förändring där eleverna får upptäcka att de inte är ensamma om sina problem, då de alla bidrar till en lösning (Byrøus, 2003).

En av anledningarna till att använda sig av demokrati i klassen är enligt Zackari och Modig (2000) att elevernas självkänsla och personlighet byggs upp i relation till varandra. ”*Skolan är en social plats, där man umgås med kompisar känner gemenskap och lär sig att fungera i grupp*” (Zackari & Modigh, 2000:14). Lärarens roll är att vara en god förebild även utanför klassrummet då mycket av det sociala samspelet utspelar sig på till exempel rasterna eller i matsalen. Att läraren är en god förebild är därmed en viktig faktor då man som lärare vill påverka klimatet i klassen och elevernas demokratiska förhållningssätt. Med detta har skolan ett stort ansvar gällande elevers demokratiska utveckling och kunskaper.

Värderingsövningar är ett annat sätt att införa samtal i klassen. Här diskuteras öppna frågor och eleverna får möjlighet att:

- tänka efter och ta ställning
- träna sig i att uttrycka sina åsikter
- motivera sina ståndpunkter
- träna sig i att lyssna på andra
- reflektera och bearbeta attityder (Byrèus, 2003:37)

Utöver ovanstående punkter bidrar denna metod även till en positiv sammanhållning i klassen. Samtalen utvecklas genom värderingsövningen och bidrar till en mer demokratisk och öppen klass, detta kan leda till en reduktion av mobbning: ” Om det är tillåtet för alla att visa osäkerhet kan man minska mobbning” (Byrèus, 2003). Värderingsövningar finns i många olika former, en form är fyra hörns övning. I denna övning ställer läraren en öppen fråga och utifrån dessa ger hon/han olika svarsalternativ. Varje hörn i klassrummet representerar ett svar varav ett alltid är öppet. Detta hörn ger möjlighet till övriga svar som inte läraren föreslagit. Syftet med denna övning är att uppmuntra eleverna till ett självständigt ställningstagande och tänkande. Det läggs stor vikt vid att inget svar är mera rätt än något annat (Byrèus, 2003).

3 Problemställning

I forskningsbakgrunden beskrivs mobbningens innebörd och dess orsaker. Vidare skildras hur skolorna kan åtgärda och förebygga mobbning på skolnivå samt klassnivå. I den avslutande delen framställs hur bland annat samtal kan användas som verktyg för att införa elevinflytande och demokrati i skolan. Efter denna forskningsbakgrund väljer vi att formulera problemställningen enligt följande:

- Vad anser elever att man som lärare kan göra för att förebygga och åtgärda mobbning

4 Metod

I detta kapitel beskrivs den intervjumetod vi använt oss av i undersökningen. Det görs en presentation av genomförandet, vidare beskrivs urvalet till undersökningen. Avslutningsvis görs en skildring av hur materialet har analyserats och bearbetats.

4.1 Kvalitativ intervju

I vår undersökning har vi valt att använda oss av kvalitativ intervju som metod för att samla in data då vi anser att den lämpar sig bäst i anslutning till vårt syfte och vår frågeställning. Trost gör en kort beskrivning av vad kvalitativ intervju innebär, ”...man ställer enkla och raka frågor och på dessa enkla frågor. får man komplexa svar, innehållsrika svar.” (Trost, 2005:7). En kvalitativ intervju har oftast en låg grad av standardisering, med detta menas att intervjufrågorna inte behöver ställas i en viss ordning utan ordningsföljden är flexibel under intervjuens gång (Patel & Davidsson, 2003). Metoden går ut på att intervjuaren sätter sig in i den intervjuades tankar, bakgrund och visioner (Trost, 2005). Intervjuaren kan med en kvalitativ intervjumetodik använda sig av följdfrågor för att gynna samtalet och på detta sätt få ut mer av detta. I en kvalitativ studie är intervjuarens jag en viktig del i tolkning av data, intervjuaren är således en viktig del i analysen (Denscombe, 2000). Det är däremot viktigt att intervjuaren har tillräcklig kontroll över sina egna åsikter för att undvika att undersökningen påverkas av till exempel egna fördomar och åsikter (Patel & Davidsson, 2003). Vi har vidare valt att göra en semistrukturerad intervju vilket bland annat innebär att vi använt oss av färdiga frågor och ämnen som ska behandlas. Formuleringen och ordningsföljden av frågorna (bil. 1) är inte styrande då det läggs vikt vid den intervjuades tankar och uppfattningar kring ämnet (Denscombe, 2000).

4.2 Genomförande av undersökningen

Undersökningen genomfördes på en medelstor skola i nordvästra Skåne med elever i årskurs 1-6. Kontakten med skolan har vi fått genom den verksamhetsförlagda utbildningen. Klassläraren kontaktades för att få tillstånd till intervjuerna, och hon informerades om syftet med undersökningen, vilket hon i sin tur skulle vidarebefordra till eleverna. I avsikt att förbereda eleverna bad vi läraren informera dem om att vi skulle göra intervjuer med dem och

hon berättade kort om innehållet av dessa. På intervjudagen presenterade vi oss i klassen och berättade att vi var lärarstudenter från Högskolan Kristianstad. Vidare uppgav vi att syftet med intervjuerna var att ta reda på elevernas uppfattning om vad lärare kan göra i en mobbningsituation.

Eleverna informerades om att deras namn inte kommer att bli offentliga då vi numrerar dem i intervjun. Vi har inte heller nämnt i vilken kommun eller på vilken skola undersökningen är gjord (Denscombe 2000). Vid inledningen av varje intervju uppmanade vi eleverna till att fråga om det var något de inte förstod. Vi ville med detta vara säkra på att eleverna uppfattade begreppen och frågorna korrekt. Vid tillfällen där elevernas svar inte täckte frågorna, ställdes spontana följdfrågor. Vi frågade också eleverna om de godkände att vi spelade in intervjun, Eftersom tillstånd krävs av intervjupersonerna för att göra ljudinspelningar (Patel & Davidsson, 2003). Ingen av de tillfrågade hade något emot detta och intervjuerna genomfördes med hjälp av ljudupptagning med en bandspelare. På så sätt kunde en fullständig dokumentation göras av det som sades under intervjun. Intervjun genomfördes i ett avskilt rum på skolan i avsikt att undvika störande inslag. Vi agerade båda som intervjuare och ställde frågor till varannan elev. Vi anser oss samspelta och kunde komplettera varandra på ett bra sätt genom att göra tillägg vid behov under intervjun. Trost skriver att man som intervjuare genom detta utför en bättre intervju och därmed får en "... större informationsmängd och förståelse..." (Trost, 2005:46).

Med tanke på att det vi undersöker är ett relativt känsligt område att samtala kring valde vi att intervjua eleverna en och en. Trost anser att enskilda intervjuer bör användas då intervjupersonens tankar och synsätt ska nås på bästa sätt. Detta i jämförelse med gruppintervjuer där författaren skriver att de fåordiga och blygsamma lätt hamnar i bakgrunden (Trost, 2005). Fördelen med enskilda intervjuer är att intervjupersonen inte behöver tänka på att svaren skall godkännas av gruppen. En fördel för intervjuaren med att göra enskilda intervjuer är att han eller hon endast behöver fokusera på att leda och tolka endast en person (Denscombe, 2000). Vi gav varje elev den tid som behövdes med tanke på att vi inte ville stressa eleven och på så sätt få ut så mycket som möjligt av varje intervju. Tiden för de olika intervjuerna varierade mellan 15-30 minuter beroende på svarens omfattning.

4.3 Urval

Kvale (1997) menar att valet av antal intervjupersoner görs utifrån undersökningens syfte. Urvalet av elever gjordes i en sjätteklass där de själva fick anmäla sitt intresse. Valet av denna årskurs gjordes utifrån tanken att vi ska arbeta med elever i den åldern som färdiga lärare. Genom att eleverna själva valt att delta i intervjun tror vi svaren blir mer genomtänkta. Intervjuerna genomfördes med åtta elever, varav fem flickor och tre pojkar. Vårt urval är begränsat till ett litet antal elever, då vi anser att en begränsning även innebär mera kvalitet. Genom att använda ett litet antal elever kan vi som intervjuare gå mer in på djupet då vi analyserar och granskar innehållet i intervjuerna (Trost, 2005). Vi är medvetna om att vår undersökning inte ger några generella resultat då vi endast har intervjuat ett fåtal elever om deras uppfattning kring mobbning.

4.4 Analys och bearbetning

För att kunna analysera och bearbeta varje elevs svar ansågs det nödvändigt att först få en helhetssyn på de svar som gavs och därför lyssnade vi först igenom hela bandet av alla intervjuer. Efter detta lyssnade vi igenom varje elevs svar utifrån en frågeställning i taget och det väsentligaste i svaren skrevs ner. Detta gjorde vi upprepade gånger för att analysen och bearbetningen av elevernas svar skulle bli så korrekt som möjligt. Elevernas svar och tankar har därmed analyserats utifrån våra frågeställningar. Det centrala och väsentliga i elevernas svar noterades, på grund av att inte behöva lägga ner tid på att skriva ner överflödiga information (Patel & Davidsson, 2003). Utifrån elevernas svar skapades olika kategorier, citat och referat plockades ut och lades därefter in under passande rubrik. Citat och referat har varierats, dels för att göra texten intressant att läsa samt för att inte överlåta för mycket tolkning åt läsaren. En variation av antalet citat och referat görs också för att göra texten mer trovärdig (a.a).

5 Resultat av undersökningen

I detta kapitel görs en presentation av resultatet av den genomförda undersökningen. Rubrikerna i resultatdelen är gjorda utifrån elevernas svar på våra frågor. Därefter avslutas kapitlet med en sammanfattning av resultatet av undersökningen.

5.1 Rastvakter och kamratstödjare

De intervjuade eleverna (E) berättar att de använder sig av kamratstödjare på skolan. Kamratstödjargruppen är något som funnits på skolan så länge eleverna kan minnas. Denna grupp består av två elever från varje klass i årskurs tre till sex. Att ha uppdraget som kamratstödjare upplever E6 som roligt, eleven har varit verksam kamratstödjare i två år. Eleverna betonar kamratstödjare som något positivt då de utifrån sina erfarenheter tror detta är en bidragande orsak till att det inte förekommer mycket mobbning på deras skola. ”Om det har varit bråk eller mobbning så tar man upp det på kamratstödjarmötena” (E1). Vidare beskriver E1 hur lärarna efter dessa möten tar upp vad som hänt med de berörda eleverna. E5 tror att det är lättare som elev att vända sig till en kamratstödjare istället för till en lärare om man blir mobbad eller ser någon annan bli mobbad (E5). Om läraren inte är ute på rasten kompenserar kamratstödjarna detta genom att gå in till läraren och berätta om mobbningsrelaterade händelser som sker under rasten. Kamratstödjarna rapporterar inte enbart fysisk mobbning utan även psykisk mobbning. E8 berättar angående detta att kamratstödjarna även rapporterar när elever använt sig av fula ord på ett kränkande sätt.

De intervjuade eleverna lägger stor vikt vid att det finns någon ute på rasterna, det vill säga lärare eller kamratstödjare som håller ögonen öppna. Eleverna anser att det känns tryggt med rastvakter, de menar att när de inte är närvarande blir det ofta slagsmål. En av eleverna säger gällande detta, ”... då ser de också vad som händer så att de inte tror att man ljuger...” (E6). Vidare anser E1 att det ska vara fler som vaktar ute. Han säger ”... ibland när de går bakom hörnet så känns det som det blir slagsmål och sådant...”(E1). E3 tror att det finns en liten risk att mobbning uppstår på skolan. ”Nu när vi är störst på skolan så känner nog killarna att de är stora och kan göra vad som helst mot de små” (E3). Därför ser eleven det nödvändigt att ha rastvakter på skolan. I motsats till övriga elever anser E8 att lärarnas närvaro på rasterna inte

har någon stor betydelse då eleven anser att de i deras ålder är mogna och vet hur de ska bete sig gentemot varandra.

5.2 Engagera eleverna i arbetet mot mobbning

De flesta av de intervjuade eleverna tror att det hjälper att läsa och skriva om mobbning i klassen. De säger även att man kan prata gemensamt i klassen om mobbning. Trots detta tror eleverna att det finns en liten risk att mobbning uppstår. Flertalet av de intervjuade eleverna anser att det är bra att ge eleverna en inlevelse i hur det känns att vara den som blir mobbad. E6 berättar om olika övningar eleverna kan göra, ett exempel är rollspel där eleverna får känna på hur det är att vara mobbad. ”Förklara mer hur mobbning skadar och så och hur det känns att verkligen vara utsatt” (E6). Vidare berättar eleven om en kamratstödjarövning eleverna fick delta i under en kamratstödjarträff. I denna övning får eleverna en siffra på ryggen ”... de som har 1 eller 2 eller 3 eller så de ska man bara behandla som luft och medan de som har 10 ska man prata jättemycket med...”(E6). Genom detta får eleverna känna på hur det känns att vara utsatt för mobbning och eleven menar att man blir påverkad, trots att det bara är på skoj.

Eleverna berättar om när antimobbningsgruppen Friends kom ut och upplyste eleverna om vad mobbning innebar. Vidare beskrev de hur Friends bland annat gav eleverna möjlighet att prata om olika situationer där någon känt sig ledsen på grund av att någon sagt kränkande saker till dem. Besöket av Friends var något som eleverna tyckte var bra och givande. E3 trodde gällande Friends besök att det för tillfället och ett tag framöver skulle påverka eleverna att inte mobba men att det efter en tid skulle bli som vanligt igen.

5.3 Elevernas syn på lärarens roll i ett förebyggande syfte

E7 tror att läraren kan göra ganska mycket för att förhindra och åtgärda mobbning i klassen. Eleven säger gällande detta att läraren bör prata mer med klassen för att förhindra mobbning. E2 tror också att det hjälper med förebyggande arbete mot mobbningen och önskar att de arbetar mer med detta. Eleven anser att lärarens uppgifter är inte enbart att undervisa i olika ämne, utan han eller hon även ska prata om mobbning med klassen. E3 är däremot osäker på om läraren kan göra något för att förhindra mobbning i klassen. ”Man kan ju prata om det

men man kan ju nog inte göra allting för att det inte ska hända” (E3). Genom att ha förebyggande arbete mot mobbningen som ett ämne i skolan tror E3 att ”... det hade ju kanske fungerat så att man förstår att det är fel” (E3). E3 säger i likhet med E2 att detta är något de inte arbetar så mycket med i klassen men önskar att de gjorde det. Angående förebyggande arbete ger E4 förslaget att lärarna kan prata om olika kända mobbningsfall. ”Läraren kan förklara mer om hur mobbning kan skada och vad som kan hända” (E4). I motsats till detta anser E8 att läraren inte ska prata förebyggande om mobbning, eleven menar att det finns risk för missuppfattning och att mobbning på så sätt kan uppstå. Det kan på så vis göra mer skada än nytta.

De intervjuade eleverna beskrev viktiga egenskaper lärare bör ha då han/hon ska arbeta med att förebygga mobbning. En lärare ska vara snäll men samtidigt sträng, läraren måste visa att det är hon som bestämmer. En lärare ska vara rättvis och genom detta vinner läraren elevernas respekt. E8 sade i likhet med detta att en lärare som är hård och konsekvent lyssnar man på, med motiveringen att eleven vet att hon blir arg när han eller hon gör något fel. Vidare säger eleven att lärare som inte blir arga respekterar och lyssnar man inte lika mycket på. E8 belyser även att det är viktigt att läraren förklarar varför han/hon blir arg. Eleven visar en förståelse i varför läraren blir arg och säger ”... hon blir ju arg för vår skull för om det händer någonting så är det ju dens ansvar...”(E8). Läraren ska förklara varför han/hon blir arg med anledningen av eleverna ska veta att det de gör är fel. E4 säger att många elever inte har samma respekt för nyutbildade lärare då de tror att läraren inte vet hur han/hon ska agera. Detta leder till att en del elever tror att de kan göra lite som de vill. Eleven lägger därmed stor vikt vid att läraren ska sätta gränser och vara bestämd.

En av eleverna belyser vikten av att läraren ska ”... behandla alla lika bra...” (E2) i klassen då han eller hon arbetar förebyggande mot mobbning. Vidare säger E5 att det är viktigt att läraren och eleverna lär känna varandra för att på ett bra sätt kunna arbeta med att förbygga mobbning i klassen. För att få en bra relation i klassen elever och lärare emellan anser eleven det viktigt att han/hon berättar om sig själv, och visar ett intresse i vem eleverna är. Detta genom en presentation av både lärare och elever i klassen enligt.

5.4 Lärarens roll då mobbning uppstått

E1 berättar att han tror att vissa av eleverna slutar mobbas då läraren känner till mobbningen. Eleven tror att en del mobbare inte har någon respekt för lärarna, då eleven sett att mobbarna fortsatt sitt beteende trots lärarens vetskap. Eleven förväntar sig att läraren säger till mobbaren att han/hon ska sluta mobbas. E3 är osäker på om läraren kan få mobbningen att försvinna då den uppstått. Trots detta nämner E3 som förslag att "... man kunde först prata med barnen och sen så kunde man säga till föräldrarna att de kunde försöka prata med barnen och försöka få bort den här mobbningen" (E3).

En del av eleverna anser att läraren ska prata med hela klassen då en mobbningsituation uppstått. Detta motiverar E2 med orden "... alla vet om vad som har hänt och så att inte de också börjar" (E2). I motsats till detta anser andra elever att läraren enbart ska prata med mobbarna eller de mobbade för att försöka få ett stopp på det "... men det är inte säkert att det hjälper ändå" (E3). I likhet med detta anser inte heller E6 att hela klassen behöver veta vad som sker, med motiveringen att det då kan spridas rykte och eventuellt bli ännu värre. Vidare anser vissa elever att läraren även ska prata med föräldrarna då de tror att deras delaktighet kan medverka till att reducera mobbningen. Även E8 tycker det är viktigt med föräldrakontakten då mobbning uppstått. E8 hade velat att läraren skulle veta vem det är som mobbar, och ger som förslag att den mobbade kan peka ut sina mobbare i en skolkatalog. Vidare belyser eleven att detta även kan användas när den mobbade och mobbarna inte går på samma skola. Läraren ska därefter vidarebefordra denna information till rektorn då E8 även ser honom/henne som en resurs i arbetet mot mobbning. Eleven menar att rektorn ska ta kontakt med mobbaren samt mobbarens föräldrar.

E4 tror att det är många av lärarna som inte agerar mot mobbningen trots vetskapen om att den finns. Eleven anser att lärarna bör ta mobbningsproblemen på allvar då mobbning uppstått. Detta genom att först prata med hela klassen och sedan ta ut de elever som mobbat och prata med dem enskilt. E4 tror att mobbarna möjligen blir avskräckta genom detta. Samtliga av de intervjuade eleverna belyser vikten av att en lärare ska våga säga ifrån och visa att mobbning inte är ett accepterat beteende. Om läraren vet om att någon är mobbad i

klassen, tycker E5 att han/hon kan vända sig till den mobbade för att vidare ta reda på vem det är som mobbar. E7 ser det som viktigt att fråga mobbarna varför de mobbar för att få ett slut på mobbningen. E3 anser att en lärare ska ingripa oavsett om situationen är allvarlig eller inte och ta tag i problemen redan från början. ”De ska ingripa om det är någon som är utsatt eller har varit utsatt länge och så och hjälpa till och stötta” (E5). Eleverna påpekar även att läraren inte enbart ska ta ställning mot mobbning vid enstaka tillfällen, utan detta är något som ska göras kontinuerligt. E4 säger gällande detta att det inte räcker som lärare att säga att man har tagit tag i det, läraren måste fortsätta att arbeta med det. Eleven tror att det hjälper att prata med de berörda eleverna då läraren ska åtgärda mobbningen (E4).

5.5 Elevernas förtroende för läraren

E1 hade valt att vända sig till läraren och därefter föräldrarna vid en eventuell mobbning (E1). I motsats till detta hade E3 valt att först prata med en kompis, med motiveringen att kompisens skulle vara ett stöd och trösta eleven. Därefter skulle eleven gå till läraren som i sin tur skulle prata med mobbaren. Sist av allt skulle eleven prata med sina föräldrar. I likhet med E3 hade E5 även valt att vända sig till kompisens i första hand. E5 hade emellertid efter detta valt att gå till föräldrarna. Eleven ville att föräldrarna skulle berätta för läraren om mobbningen. Detta då eleven ansåg det svårt att på egen hand säga till läraren om mobbningen. Eleven såg det dock viktigt att läraren fick vetskap kring mobbningen.

Till skillnad från ovanstående elever säger E4 ”Först och främst hade jag gått till mina föräldrar och berättat, sen skulle jag nog prata med skolsystemet också eftersom hon också är kurator, sen skulle jag prata med min lärare” (E4). E6 är osäker när det gäller att vända sig till läraren om eleven själv varit mobbad. Eleven tror att läraren kan hjälpa, men är inte övertygad och väljer därför att inte ta risken att anförtro sig till läraren. Vidare är eleven också rädd att det ska komma ut i hela klassen. E2:s första svar var att eleven inte skulle vända sig till någon lärare med motiveringen att eleven inte visste om det skulle hjälpa. Vidare sade eleven ”Jag hade nog funderat på om jag ville säga det till läraren men det hade jag nog behövt göra för den hade nog försökt få stopp på det” (E2).

5. 6 Sammanfattning av resultat

I resultatet framgår det att eleverna vill vara delaktiga i det förebyggande och åtgärdande arbetet mot mobbning, dels genom läsning, skrivning och samtal. Flertalet av de intervjuade eleverna tycker det är bra att få en inlevelse i hur det känns att vara mobbad. Eleverna vill på olika sätt bli upplysta om mobbning och tror att detta kan fungera i både förebyggande och åtgärdande syfte. De flesta intervjuade eleverna anser att det inte förekommer mycket förebyggande arbete mot mobbning i deras klass. Ett förebyggande arbete mot mobbning i klassen är något alla de intervjuade eleverna framhåller som önskvärt. Samtliga av de intervjuade eleverna belyser vikten av att en lärare ska våga säga ifrån och visa att mobbning inte är ett accepterat beteende. Eleverna anser det även viktigt att vuxna har kunskap om hur de ska agera i mobbningsituationer. De intervjuade eleverna har skilda uppfattningar kring vem läraren skall vända sig till för att åtgärda mobbning bland eleverna. En del anser att läraren skall vända sig till hela klassen medan andra tycker att läraren enbart skall prata med de inblandade. De flesta av eleverna anser också att föräldrarnas engagemang är viktigt i arbetet mot mobbning.

I resultatet av undersökningen visar det sig att de intervjuade eleverna belyser kamratstödjure och rastvakter som positivt i förebyggande och åtgärdande arbete mot mobbning. Detta med anledning av att de på sin skola har goda resultat av att använda sig av kamratstödjure och rastvakter. Eleverna beskriver kamratstödjure som en elev där denne har till uppgift att rapportera all slags eventuell mobbning. Mobbning beskriver eleverna som relativt sällsynt och tror att kamratstödjure är en bidragande faktor. Flertalet av de intervjuade eleverna anser det viktigt att ha rastvakter på skolan, deras närvaro bidrar till mindre bråk och detta ger eleverna en trygghet. Genom att hålla ögonen öppna ser en rastvakt vad som sker på rasterna. Avslutningsvis fick eleverna frågan angående vem de hade valt att anförtro sig till om de blivit mobbade. Fyra av eleverna kände en tillit till lärarna då de hade valt att vända sig till dem i första hand. Övriga elever valde att vända sig till kompisar eller föräldrar.

Eleverna anser att lärare ska arbeta förebyggande och åtgärdande mot mobbning tillsammans med eleverna och detta är något som bör ske kontinuerligt för att få en långsiktig förändring.

6 Diskussion

Syftet med undersökningen var att ur ett elevperspektiv få en insikt i vad lärare kan göra för att förebygga och åtgärda mobbning i skolan. I följande kapitel förs en diskussion där resultatet av undersökningen jämförs med forskningsbakgrunden. I denna diskussion tillför vi våra egna reflektioner och tankar. Här bör läsaren beakta att risk finns att vi tolkat elevernas svar utifrån våra erfarenheter och bakgrund och därmed blir uppsatsen delvis påverkad av detta. Rubrikerna i detta kapitel är samma som i resultatdelen, detta för att underlätta läsningen.

6.1 Rastvakter och kamratstödjare som åtgärder

Resultatet av undersökningen visar att eleverna tycker att kamratstödjare är bra att använda sig av i ett förebyggande och åtgärdande arbete mot mobbning. Elevernas upplevelser kring kamratstödjare visar att det gett goda resultat på deras skola. Detta då de säger att mobbning är relativt sällsynt på deras skola. Utifrån detta resultat anser vi att lärarna bör tillvarata denna resurs och åtgärd, detta genom att uppmuntra eleverna till att bli kamratstödjare. Elevernas beskrivning av kamratstödjare är att det är en elev som har till uppgift att rapportera all slags mobbning. Höistad (2005) gör en vidare beskrivning kring vad kamratstödjarnas uppgifter innefattar då han beskriver kamratstödjarna som elever vilka ska fungera som ett stöd för de utsatta i en mobbningsituation. I likhet med elevernas åsikter skriver Höistad (2005) att kamratstödjarna har en skyldighet att rapportera mobbningsincidenter till läraren. Kamratstödjarna har dock ingen skyldighet att agera mot mobbningen utan detta görs endast av egen fri vilja. Höistad (2005) belyser vikten av att använda sig av kamratstödjare på skolorna då han menar att empatin mellan eleverna ökar och att vi-känslan på skolorna blir starkare. Höistad (2005) nämner att det är betydelsefullt att använda skolans elever som kamratstödjare, detta på grund av att det trots allt är eleverna som ser mestadels av den dolda mobbningen. Att bli kamratstödjare är viktigt för den enskilda eleven då självförtroendet stärks genom att få detta ansvar från skolan. Vi är eniga med både eleverna och Höistad då vi anser att detta är ett bra tillvägagångssätt då skolorna ska reducera mobbning. Detta med anledning av att vi likt Höistad (2005) lägger stor vikt vid att skolorna ska göra eleverna delaktiga i arbetet mot mobbning. Inga elever ska behöva gå till skolan och känna att de inte är sedda och att ingen bryr sig. Kamratstödjarna är därför nödvändiga då vi anser att deras uppgift bland annat är att synliggöra de osynliga eleverna på skolan.

En annan åtgärd som framgår i resultatet av undersökningen är rastvaktsystemet, vilket innefattar personer som håller ögonen öppna på rasterna enligt eleverna. De beskriver det som tryggt med rastvakter, då de menar att när rastvakterna inte är närvarande blir det ofta slagsmål. Eleverna önskar därför att det ska vara fler som är ute och vaktar. Olweus (1999) menar dock att det inte räcker att ha en mängd rastvakter ute om de inte är beredda på att rycka in. Vidare ser författaren (a.a.) rastvaktsystemet som viktigt, detta för att det är på skolorna den mesta mobbningen sker. Vi ser också rastvaktsystemet som betydelsefullt men vill i likhet med Olweus (1999) betona betydelsen av att agera. Detta med anledning av att vi utifrån egna erfarenheter har bevittnat situationer där rastvakter ignorerat händelser mellan elever som vi upplevde kränkande. Vi tror detta beror på en okunskap och en ovilja hos rastvakten och anser därför kunskaper och en vilja i att agera mot mobbningen som nödvändig. Detta agerande bör ske vid minsta lilla misstanke om mobbning (Olweus, 1999). Genom att agera anser vi att rastvakten visar för eleverna att de finns där och är beredda att ingripa. Detta menar vi medför en trygghet hos eleverna på skolan, vilket även resultaten av intervjuerna visade.

6.2 Engagera eleverna i arbetet mot mobbning

I forskningsbakgrunden skrivs det om elevernas rätt till inflytande i skolan, då det är viktigt för eleverna att se att de kan påverka sin skolsituation (Skolverket, 2007). Detta är något som både Läroplanen (1994), Skollagsstiftningen och arbetsmiljölagsstiftningen förespråkar (Skolverket, 2007) och det gäller både undervisningens upplägg och innehåll, förhållandena i skolan och arbetsmiljön i stort (a.a.). Då vi tolkar denna text utifrån vårt syfte anser vi att elevernas rätt till inflytande över förhållandena i skolan även innefattar deras rätt till att påverka det förebyggande arbetet och åtgärderna mot mobbning. I resultatet framgick det dock att eleverna inte engagerades särskilt mycket i arbetet mot mobbning. De tillfällen där eleverna engagerades var få och många av exemplen som beskrivs i resultatet av undersökningen är tagna från kamratstödjarträffar där endast ett fåtal av eleverna deltar. Flertalet av de intervjuade eleverna anser att det är bra att få en inlevelse i hur det känns att vara mobbad. Därför ifrågasätter vi varför inte eleverna engageras mer i arbetet mot mobbningen. Vi ser det som nödvändigt att involvera alla elever för att kunna förebygga och förhindra mobbning. Utan elevernas delaktighet anser vi att arbetet mot mobbning är omöjligt, det är trots allt eleverna det handlar om. Sharp och Smith (1996) anser också att det krävs ett elevengagemang i arbetet mot mobbning då mobbningen är en del av elevkulturen.

Vi anser likt Byrèus (2003) att forumspel är en lämplig övning där eleverna har ett stort inflytande. I forumspel ges eleverna också en möjlighet att träna sin inlevelse (a.a.). Ett annat sätt att engagera eleverna och ge dem inflytande i arbetet kring mobbning, är att skapa ett flerstämmigt klassrum med diskussioner där elevernas tankar och kunskaper ses som en resurs (Zackari & Modigh, 2000). Likt föregående författare (a.a.) anser vi att ett flerstämmigt klassrum där samtal mellan lärare och elev samt mellan elev och elev är ett grundläggande verktyg då demokrati ska införas i klassrummet. Vi tycker att som lärare är det viktigt att se eleverna som en resurstillgång i arbetet mot mobbning, genom detta står läraren inte ensam i att hitta lösningar och åtgärder. Dessutom anser vi att ett elevinflytande bidrar till ett större intresse och engagemang hos eleverna i arbetet mot mobbning.

6.3 Elevernas syn på lärarens roll i ett förebyggande syfte

Resultaten av undersökningen visar att en lärares uppgifter inte enbart är att undervisa i olika ämnen. Eleverna ser även läraren som ansvarig för att arbeta med eleverna i ett förebyggande syfte mot mobbning. De flesta eleverna anser att läraren skall prata mer med klassen för att förhindra mobbning. Detta genom att upplysa eleverna om vad mobbning är och dess konsekvenser. Vissa elever påpekar gällande detta att mobbning ändå kan uppstå trots ett förebyggande arbete. Vi kan utläsa utifrån resultatet en önskan kring mer förebyggande arbete och en ökad kunskap kring mobbning hos eleverna. Detta ser vi som positivt då de genom detta även är mottagliga för ett gemensamt arbete för att förhindra att mobbning uppstår. Rimsten (2006) menar att det krävs ökad kunskap hos elever och lärare angående mobbningens innebörd för att förhindra den. Eleverna hävdar att kunskaper kring mobbningens innebörd kan leda till en förståelse i att mobbning inte är ett accepterat beteende. Författaren ser det förebyggande arbetet som det viktigaste då det gäller att minska förekomsten av mobbning (Rimsten, 2006). Vi tror då läraren inte ägnar sig åt förebyggande arbete i klassrummet kan eleverna tolka mobbning som ett tillåtet beteende. Att skolan tillåter mobbning innebär att eleverna lär sig att detta är en metod som är accepterad och normal att använda sig av då man vill få sin vilja igenom (Sharp & Smith, 1996). Vi ser det som en viktig uppgift för skolan att ge eleverna de verktyg som krävs för att fungera tillsammans med sin omgivning. Att eleverna ska socialiseras till att ha ett demokratiskt förhållningssätt där de lär sig att visa hänsyn till sin omgivning är något även Lpo94 belyser. För att uppnå detta anser vi att läraren måste visa eleverna vad som är ett accepterat beteende. I resultatet av undersökningen framgår det att eleverna vill ha en lärare som kan säga ifrån och är

konsekvent detta med anledning av att en sådan lärare är någon man lyssnar på och respekterar. Eleverna poängterar vikten av att läraren förklarar varför hon eller han blir arg då detta visar eleven vad det var som inte var acceptabelt. Eleverna framhåller det som önskvärt att läraren och eleverna lär känna varandra för att skapa en bra relation och ett gott klimat i klassen. Detta anser eleverna kan förebygga och förhindra mobbning. Goda relationer mellan lärare och elever tror vi kan skapas genom ett öppet klimat i klassen där allas olikheter och skilda åsikter välkomnas. Kompissamtal och värderingsövningar anser vi är bra metoder att använda sig av då man vill uppnå ett gott klimat i klassen. Genom värderingsövningar får eleverna möjlighet att bland annat samtala, lyssna, framhäva åsikter och att våga stå för dem. Byrèus (2003) anser att värderingsövningar uppmuntrar eleverna till ett självständigt ställningstagande och tänkande samt bidrar till en god sammanhållning i klassen.

6.4 Lärarens roll då mobbning uppstått

Eleverna anser att läraren bör ha kunskaper i att åtgärda mobbning och deras åsikter skiljer sig åt kring vilka åtgärder läraren skall använda sig av då mobbning uppstått. En åtgärd är att läraren ska vända sig enbart till de eller den som mobbar och till den mobbade. Eleverna anser att läraren endast ska vända sig till de berörda eleverna med anledning av att de tror att mobbningen eventuellt skulle förvärras och spridas då hela klassen involverades. Höistad (2005) anser att enskilda samtal med mobbaren ofta har en större inverkan på den enskilda eleven jämfört med när läraren talar till en hel grupp (Höistad, 2005). Att tala till en hel grupp det vill säga hela klassen, är en annan åtgärd eleverna ger förslag på. Motiveringen till detta är att eleverna anser att klassen redan vet att mobbning pågår och genom att läraren pratar med hela klassen tror eleverna att de övriga elever inte börjar mobbas.

Vi hävdar att lärarens roll är oerhört viktig oavsett om läraren vänder sig till enskilda elever eller till hela klassen. Det viktigaste är trots allt att läraren agerar mot mobbningen och har goda kunskaper i hur man bemöter eleverna i olika mobbningsituationer. Genom att agera mot mobbning visar läraren det inte är ett accepterat beteende. Eleverna framhåller i undersökningen att en lärare ska våga säga ifrån och visa att mobbning inte är ett accepterat beteende. Vidare belyser eleverna att lärarens ställningstagande och åtgärdande arbete mot mobbning är något som ska ske kontinuerligt. Vi anser att elevernas förslag på åtgärder kan användas av läraren på olika sätt. När läraren ska vända sig till hela klassen anser vi inte att

han eller hon ska peka ut någon enskild elev. Då läraren vänder sig till hela klassen bör han eller hon ge eleverna kunskaper i hur de ska agera i olika mobbningsituationer. Detta är ett ypperligt tillfälle att använda sig av olika värderingsövningar.

Zackari och Modig (2000) skriver att använda sig av demokrati i klassen bidrar till att elevernas självkänsla och personlighet byggs upp i relation till varandra. Vår tolkning av detta är att genom att läraren vänder sig till hela klassen då mobbning uppstår, kan man skapa en sammanhållning och en god gemenskap i klassen. Det framgår även i resultat av undersökningen som önskvärt av eleverna att få en god relation lärare och elever emellan. En åtgärd som eleverna föreslår för att uppnå en god gemenskap i klassen är att läraren ska vara öppen och visa ett intresse för vem eleverna är.

Likt Höistad (2005) tror vi att en lärare når den enskilde eleven på djupet då han eller hon pratar enskilt med de involverade. Författaren menar vidare att en splittring av gruppen är nödvändig för att mobbningen ska upphöra. Detta anser vi också då vi hävdar att gruppen även kan ha en negativ inverkan på den enskilde eleven. Med detta menar vi att grupstrycket kan vara så starkt att den enskilde eleven inte vågar visa vad den tycker, tänker och vill. Därpå belyser Höistad (2005) vikten av att göra den enskilde elev medveten om att det han eller hon gör är fel. För att kunna uppnå detta ser författaren det som nödvändigt att synliggöra för eleven de bakomliggande orsakerna till agerandet (a.a). För att nå en förändring i elevernas beteende vill vi tillägga att vi även ser det som viktigt att även eleven har en vilja i att förändras. Här anser vi att läraren bör visa för eleven de negativa effekterna av att mobba samt de positiva resultaten som en förändring av elevens beteende leder till.

En annan åtgärd eleverna tycker att läraren ska ta i agerandet mot mobbningen är att involvera föräldrarna. Detta med anledning av att eleverna tror att föräldrarna kan prata mobbarna tillrätta. Vi ser också det som viktigt att involvera föräldrarna då läraren inte ska undanhålla sådan information för föräldrarna. Lärare och föräldrar har trots allt ett delat ansvar i att fostra eleven när det gäller mobbning. Effekterna kan variera beroende på hur mobbningen bemöts, och vilken respekt eleven har för föräldrarna. Effekterna av att kontakta föräldrarna kan bli positiva i form av att mobbningen upphör. Effekterna kan också bli negativa då eleven får ett

felaktigt bemötande. Ett exempel på ett felaktigt bemötande kan enligt oss vara om föräldrarna blir aggressiva och överför aggressiviteten till barnet. Detta tror vi i sin tur kan leda till att elevens eventuella aggressivitet förvärras och mobbningen fortsätter. Sharp & Smith (1996) hävdar att mobbning är en form av aggressivt beteende. Vidare menar Olweus (1999) att en faktor som kan öka barnets ilska är fysisk bestraffning. Detta benämner han som maktorienterade uppfostringsmetoder och dessa leder i sin tur till att barnet blir våldsamt.

En metod som inte framgår i resultatet av undersökningen är mobbningsteam. Vi vet sedan tidigare erfarenheter att denna skola använder sig av detta. Att eleverna inte framhåller denna metod kan eventuellt betyda att de inte ser mobbningsteam som en viktig och användbar åtgärd. Höistad (2005) motsäger detta då han menar att skolorna bör använda sig av denna åtgärd för att nå en framgång i arbetet mot mobbning. Vi ser även mobbningsteam som en viktig åtgärd mot mobbningen. Läraren kan använda detta team som en resurs då det är viktigt att få olika beskrivningar av elevens beteende i olika situationer. Läraren står inte ensam med ansvaret att stötta, vägleda och hjälpa eleven för att åtgärda mobbning. Med detta menar vi att till exempel vaktmästaren som möjligtvis har en bättre kontakt med eleven på ett bättre sätt kan bidra till att åtgärda mobbningen.

6.5 Elevernas förtroende för läraren

Resultaten av undersökningen visar att de flesta av eleverna hade valt att vända sig till läraren i första hand vid en eventuell mobbning. Vår tolkning är att då eleverna väljer att vända sig till läraren tyder detta på att eleven tror att läraren kan påverka den situation han eller hon befinner sig i. En av eleverna visade i motsats till detta en osäkerhet i att vända sig till läraren, eleven visste inte om detta skulle hjälpa. Vidare svarade en annan elev "... sen skulle jag nog prata med skolsyster också eftersom hon också är kurator..." (E4). Av detta uttalande kan vi utläsa att känns det bra för eleven att vända sig till en person med utbildning och erfarenhet i hur man hanterar mobbningssituationer. Vi anser därför det viktigt att läraren synliggör för eleverna sina kunskaper i att åtgärda och hantera mobbning. Genom detta får eleven en starkare tillit till lärarens förmåga i att åtgärda mobbningen. Därmed tror vi att lärarens chanser ökar i att upptäcka mobbning i klassen. Här hänvisar vi till lämpliga hjälpmedel i form av kontakttelefon eller brevlåda som läraren kan använda sig av då eleverna vill berätta om mobbning som pågår. Dessa hjälpmedel gör det lättare för eleverna att våga ta steget att

berätta för läraren eller föräldrarna om mobbning (Höistads, 2005). Övriga förslag på vilka eleverna hade vänt sig till var föräldrar och kompisar. Föräldrarna kunde enligt några elever fungera som en länk mellan elev och lärare. Föräldrarna skulle vid eventuell mobbning informera läraren om situationen. Vi förstår att det är känsligt för eleverna att berätta för sin lärare att han eller hon är mobbad. Vi är eniga med eleverna om att föräldrarna här kan användas som en resurs. Här vill vi dock tillägga att för att uppnå detta krävs ett bra samarbete och en god kontakt med föräldrarna. I en kampanj Barnombudsmannen genomförde 1995 frågades 6000 elever bland annat i vem de såg som skyldiga i att agera i arbetet mot mobbning. Av svaren framkom att alla i skolan, personal såväl som elever, samt alla föräldrar har en skyldighet att handla i arbetet mot mobbning (Barnombudsmannen, 2002: opag.). Vi är överrens med eleverna i att alla på skolan samt föräldrarna är skyldiga att agera i arbetet mot mobbning. Avslutningsvis vill vi tillägga att vi ser läraren som huvudansvarig för sina elever, men läraren bör inte glömma att se övrig personal och föräldrar som en resurs.

6.6 Metoddiskussion

Valet av kvalitativ intervju gjordes utifrån undersökningens syfte. Vi ansåg att denna intervju metod lämpade sig bäst då vi ville ha elevernas tankar och åsikter kring vad lärare kan göra för att förebygga och åtgärda mobbning. I analysen av bandinspelningen valde vi att lyssna på varje elevs svar utifrån en frågeställning i taget, där skrevs det väsentligaste i svaren ner. En nackdel med detta tillvägagångssätt skriver Trost (2005) om där han menar att det är tidskrävande och mödosamt då det är nödvändigt att spola fram och tillbaka för att hitta de svar intervjuaren är ute efter. Vi är eniga med Trost om detta men anser att alternativet att anteckna intervjuaren leder till att elevernas tonfall förloras. Patel och Davidsson (2003) ser en fördel med att först skriva ner hela intervjun från bandspelaren då de menar att intervjuaren har en hel text att arbeta med. Vi är inte eniga med författarna om detta, utan valde att plocka ut det centrala och väsentliga i elevernas uppfattningar i anslutning till ämnet. Därmed behövde vi inte lägga ner tid på att skriva ner överflödigt information. Nu i efterhand är vi medvetna om att det kunde ställts fler följdfrågor till eleverna då vi känner att vissa svar hade kunnat utvecklas. Detta gjordes inte vid intervjutillfället med anledning av att vi inte ville styra in eleverna utifrån våra tankar och erfarenheter. Syftet var trots allt att ta reda på vad eleverna anser lärare kan göra för att förebygga och åtgärda mobbning.

7 Sammanfattning

Under vår utbildning på Högskolan Kristianstad och i synnerhet under den verksamhetsförlagda utbildningen har ett intresse kring mobbning väckts. Vi lägger stor vikt vid att lärare har goda kunskaper i att åtgärda och förebygga mobbning. Syftet med arbetet var att ur ett elevperspektiv få en djupare insikt i vad lärare kan göra för att förebygga och åtgärda mobbning. Därför sågs det som relevant att vända sig till eleverna och intervjua dem kring deras tankar om vad en lärare kan göra. I forskningsbakgrunden tar vi upp litteratur som beskriver definitioner av mobbning, dess orsaker samt hur man kan åtgärda och förebygga mobbning. Avslutningsvis i forskningsbakgrunden görs en skildring av elevinflytande och demokrati i skolan med bland annat samtal som ett verktyg. Utifrån denna genomgång av litteratur formuleras problemställningen enligt följande:

- Vad anser elever att man som lärare kan göra för att förebygga och åtgärda mobbning?

Kvalitativa intervjuer användes som metod för undersökningen där intervjuerna genomfördes med elever i en sjätteklass. Resultatet visar vad eleverna anser att lärare kan göra för att förebygga och åtgärda mobbning. Eleverna vill att läraren på olika sätt ska göra dem delaktiga i arbetet mot mobbning. Något som alla de intervjuade eleverna ser som önskvärt är ett förebyggande arbete mot mobbning i skolan. Eleverna lägger stor vikt vid lärarens agerande oavsett om mobbningssituationen är allvarlig eller inte. Att som lärare vända sig till hela klassen eller enskilt till de involverade eleverna i mobbningssituationer var förslag på åtgärder eleverna gav. Att en lärare är konsekvent och hård men samtidigt rättvis är viktiga egenskaper hos lärare som ska förebygga och åtgärda mobbning. Fungerande åtgärder eleverna belyser är kamratstödare och rastvakter, detta då mobbning på deras skola ansågs relativt sällsynt enligt eleverna. Det visade sig att de flesta eleverna hade valt att vända sig till läraren i en mobbningssituation. Eleverna visade dock en osäkerhet i om detta skulle leda till en förbättring. De flesta eleverna ansåg det viktigt att läraren involverade föräldrarna i arbetet mot mobbning.

Slutsatserna vi drar utifrån elevernas svar är att vi som läraren ska göra eleverna delaktiga i ett förebyggande och åtgärdande arbete mot mobbning i skolan. Mobbning är något som vi i vår kommande yrkesroll ofta kommer att möta och därför anser vi det viktigt att ha kunskaper i hur man förebygger och åtgärdar mobbning. Detta tror vi resulterar i att man som lärare kontinuerligt och bestämt agerar mot mobbning. Att som lärare kunna hjälpa en elev att slippa

känna ett obehag av att vara mobbad är en drivkraft hos oss för ett fortsatt arbete mot mobbning.

Referenslista

Auno U, Brandelius-Johansson K . (2002). *Stärk och utveckla eleven! – Självbild och självförtroende som grund för kunskapsutveckling och jämställdhet*. Stockholm: Natur och Kultur.

ISBN: 91-27-72401-8

Byreus K. (2003). *Du har huvudrollen i ditt liv - om forumspel som pedagogisk metod för frigörelse och förändring* (2:a uppl.). Stockholm: Liber AB.

ISBN: 91-47-05075-6

Denscombe M. (2000). *Forskningshandboken – för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Studentlitteratur: Lund.

ISBN:91-44-01280-2

Edling L . (1995). *Kompissamtal – kommunikation istället för tystnad eller våld*. Solna: Ekelunds förlag AB.

ISBN: 91-7724-689-6

Eriksson B, Lindberg O, Flygare E, Daneback K. (2002). *Skolan - en arena för mobbing* . Skolverket

ISBN: 91–85009-06-7

Höistad G. (2005). *Mobbning och människovärde*. Ekelunds/Gleerups Utbildning AB.

ISBN: 91-7205-317-8

Isacsson, M. (1997). *Mobbad! – Att utveckla ett effektivt mobbningsarbete*. Ängelholm: kommunlitteratur

ISBN: 91–88734-80-3

Kvale, S.(1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur

ISBN:91-44-00185-1

Malten A. (1998). *Kommunikation Konflikthantering – en introduktion*. Lund: Studentlitteratur

ISBN: 91-44-00808-2

Modigh, F & Zackari, G. (2000). *Värdegrundsboken – om samtal för demokrati i skolan*. Stockholm:Regeringskansliet.

ISBN:91-630-9309-X

Olweus D. (1999). *Mobbning bland barn och ungdomar*. Stockholm: Rädda barnen

ISBN: 91–88726-59-2

Olweus D. (1991). *Mobbning i skolan: Vad vi vet och vad vi kan göra* (2:a uppl.). Stockholm: Liber Utbildning AB

ISBN: 91-634-0960-7

Ogden Terje.(2003). *Social Kompetens och problembeteende i skolan - kompetensutvecklande och problemlösande arbete*. Stockholm: Liber

ISBN:91-47-05-136-1

Pikas, A. (1975). *Så stoppar vi mobbning*. Stockholm: Prisma

ISBN: 91-518-0919-2

Rimsten O. (2006). *Kränkningar i skolan – Om barn och vuxna i samspel ur ett juridiskt perspektiv*. Malmö: Gleerups utbildning AB

ISBN: 91-40-64826-5

Sharp,Sonia & Smith, P. K. (red). (1996). *Strategier mot mobbning*. Lund: Studentlitteratur

ISBN: 91-44-61821-2

Skolverket. (2003). *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet Lpo 94*. Stockholm: Fritzes

ISBN: 91-85545-01-5

Trost, J. (2005). *Kvalitativa intervjuer*. (3:e uppl.). Lund: Studentlitteratur

ISBN: 91-44-03802-X

World wide web

Barnombudsmannen. (2002). *Att se mobbning för vad det är – BO:s förslag mot mobbning*. [www] hämtad 2007-12-10 från <http://www.bo.se/Adfinity.aspx?pageid=3407>

RäddaBarnen.(2007). *Vad vi tycker*. [www] Hämtad 2007-11-15 från <http://www.rb.se/sv/FaktaOmBarn/Mobbning/VadViTyckerArtiklar/>

Skolverket. (2004). *Yngre elevers attityder till skolan 2003 – hur elever i årskurs 4-6 upplever skolan*. [www] Hämtad 2007-11-15 från <http://www.skolverket.se/sb/d/830/a/10330>
ISSN:1103-2421

Bilaga 1

Intervjufrågor

- 1. Vad tror du att en lärare kan göra för att förhindra att mobbning uppstår?**
- 2. Hur tycker du att man kan jobba förebyggande med att förhindra mobbning?**
- 3. Vad tycker du att en lärare kan göra i en mobbningsituation?**
- 4. Vilka är dina förväntningar på lärare när det gäller att förhindra och förebygga mobbning?**
- 5. Om du hade varit mobbad vem skulle du vända dig till?**